

Tutkimuksia Teuvalla Pettumäen, Korttesviidan, Pappilankan-
kaan y.m. kivikautisilla asuinpaikoilla v. 1919.

Kertomukseen kuuluu 6 karttaa, 5 valokuvaa
sekä H. M. 1. 7453:1 - 5, 7484, 7621:1 - 167
ja 7622: 1 - 8.

Syysk. 1918 lähetti työmies Jalmari Teirilä museoon Teuvan
pitäjän kirkonkylästä kolmestakin eri kohtaa, nim. Pettumäel-
tä Luhtalan talojen yhteiseltä hiedanottoalueelta, Korttesviidas-
ta niinkään Luhtalan talojen mailla sekä Pappilankangas - ni-
miseltä pappilan metsäpalstalta löydettyjä kivikautisia muinais-
esineitä (7453:1 - 5, 7484), jotka viittasivat selvästi kivi-
kautisiin asuinpaikkoihin. Kun löytöpaikoista yksi, nim. Pet-
tumäellä oleva, sijaiten Luhtalan talojen yhteiseksi soranot-
topalstaksi pyykitetyllä alueella, oli häviön uhkalle alttiina,
Muinaistieteellinen Toimikunta rauhoitti sen kirjeessään N:o
390 8 päivältä lokakuuta v. 1918. Allekirjoittanut sai seu-
raavana vuonna suorittamallaan kesämatkalla tehtäväkseen toi-
mittaa kaivauksia paikalla sekä samalla tarkastaa muitakin
yllämainitun Teirilän harrastuksen kautta tunnetuksi tulleita
asuinpaikkoja lähistöllä (ks. Jalmari Teirilän kirjeitä verif.
7453 ja 7484).

a) Pettumäen kivikautinen asuinpaikka.

Pettumäki on Teuvan kirkonkylän nyttemmin useampaan ta-
loon jakautuneen Luhtalan talon maalla, lähemmin sanoen Urho
Niemen talon — Luhtalan perintötila Litt. 12⁸ — kotipals-
talla, Teuvan kirkolta n. 5 klm melkein lounaaseen ja main.
Urho Niemen talosta vajaa $\frac{1}{2}$ klm etelään ja eteläkaakkoon.
Se on Pohjanmaan oloihin nähden verraten korkea kangasmaa,
jonka ylimmällä kohdalla kallio pistää esiin, sijaiten Teuvan-
joen aukean jokivarsitasangon eteläreunalla. Lähin vesi on

Teuvanjokeen laskeva pieni Luhtalanluoma, joka paikoin on vain n. $\frac{1}{2}$ klm:n etäisyydellä mäestä. Tasangon korkeus yli meren pinnan mäen alla lienee 50 m:n paikkeilla, ehkä hiukan allekin. Teuvan asemalla on rautatien kiskon päällystän korkeus meren pinnasta 57,15 m, Teuvanjoen sillalla, joka ei ole kaukana Pettumäestä, 50,63 m sekä Perälän asemalla 44,94 m. Kun litorinaraja näillä paikoin tulee ilmeisesti olemaan toista sataa metriä korkealla, on mahdollista, että asuinpaikka on, kuten eteläsuomalaiset Uskela-keramiikan karakterisoimat asuinpaikat, vielä kivikauden lopulla sijainnut meren rannalla. Meren läheisyyteen viittaavat muutamissa saviastianpaloissa selvästi näkyvät jäljet sekoitusaineena käytetyn Cardium - näkin-¹kengän kuorista (7621:142,145).

Pettumäen koillisrinteellä on erotettu n. 1 han suuruisen alue Urho Niemen tiluksien sisällä Luhtalan talojen yhteiseksi soranottopalstaksi. Tähän lähelle ^{mäen}alareunaa syntyneestä toistaiseksi vain pienestä hietakuopasta oli ylläm. Jalmari Teirilä löytänyt kirveen katkelman sekä muutamia saviastianpaloja osittain n.s. Jäkärä =, osittain Uskela = keramiikkaa (7453:3 - 5); löytöpaikaksi osoitti hän nimenomaan hietakuopan eteläpään itäreunan, siinä olevan ilmeisesti luontaisen loivan harjukuopan kohdalla, mistä hietaa oli otettu talv. 1917 - 18. Myöhemmin oli myös maanviljelijä Urho Niemi löytänyt hietakuopasta, sekä tuon harjukuopan kohdilta että siitä pohjoiseenpäin, sekä iskoksia että Uskela-keramiikkaa luettavia saviastianpaloja, jotka allekirjoittanut lunasti museoon (7621:165 - 166). Mäen rinne viehtää tässä koilliseseen ja itään, kohti Teuvan aukeata jokivarsitasankoa ja Korttesviidan uutispeltoa, josta lähemmin tuonneimpana (ks. kartat 1 - 2 ja valokuvat 1 - 3). Maanlaatu näyttää olevan kivistä vierinkivisoraa.

Kaivausalue I. Hietakuopan eteläpään ^{sillä kohtaa} itäreunalla, jota sekä Teirilä että Niemi pitivät runsaimpana löytöalueena, oli kankaassa loiva, soikeahko, n. 8 x 12 m laaja (pitempi suunta S - N) kuopanne, missä hietä oli hienompaa ja vähemmän kivistä kuin ympärillä (ks. kuvat 3 - 4 sekä kartat 3 ja 4 a); se lienee luontainen harjukuoppa, jollaisia oli lukuisasti läheisillä kankailla (ks. alempana). Harjukuopan pohja oli, ku-

1 Paikalla käydessään oli käsitys senäni, että Teuvan asema oli n. 100 m meren pinnan yläpuolella. En näen, ellei jokin nyt mahdollisena, että kiveenalaiset asuinpaikat olisivat aikanaan sijainneet meren rannalla, ehkä silloin on nähtävissä kiveenmittaustensa turpeellat.

ten kartasta 6 selviää, n. metrin verran sen reunoja syvempänä. Tällä kohtaa tutkittiin kangasta n. 75 m², hiedanotto kun tuli jatkumaan seuraavana talvena tältä kohdista (ks. kartat 3 ja 4). Tässä kuopassa näkyi pari pienempää loivaa kuopannetta (ruuduissa H - K:7 ja H - K: 9 - 10.

Kulttuurikerros vaihteli. Lähinnä hietakuopan reunaa, linjoilla N - M, oli humuskerroksen (6 - 7 cm) alla ensiksi n. 10 cm vahvasti harmaata hietaa, sitten tuli ylinnä tumman ruskea, alaspäin vaaleneva, keskimäärin n. 30 cm:n vahvuinen varsinainen kulttuurikerros, joka alaspäin vähitellen häipyi kellanharmaaseen n. 45 - 50 cm syvässä vastaan tulevaan koskemattomaan hietaan. Kaivausalueen itäreunassa, hieman alempana mäen rinteellä, linjalla G, oli humuskerros vain n. 3 - 5 cm vahva, mutta ruskean kulttuurikerroksen vahvuus oli sitävästoin 50 - 60 cm; paikoin oli vaalean ruskeita läiskä pohjamaassa aina 70 cm syvässä. Kaivausalueen reunoilla oli maanlaatu jo karkeampaa, soramaista, jonka alta tuli esiin paikoin hienompaa hietaa. Kaivausalueen keskellä oli kulttuurikerros isolla alueella tavallista väkevemmän väristä, mikä voi kuitenkin olla harjukoupan pohjalle keräytyneiden mädäntyvien aineiden ja veden vaikutusta.

Varsinaisia kivettyjä tulisijoja ei tavattu ainoatakaan. Ruudussa L:11 löytyi ruskeasta kulttuurikerroksesta n. 30 cm syvästä kekäleitä ja niiden ohella jokunen kivikin; läheltä löytyi iso hioinkivi (7621:47), jonka vieressä oli kulttuurikerroksessa huomattavissa vaalean värinen läiskä (ks. karttaa 4 a ja valokuvaa 5). Ruudusta K:12 löytyi ison kiven vierestä kulttuurikerroksesta vähän kekäleitä; kiven toiselta puolen oli hietä pienellä alueella valkeata. Ruuduissa H - K: 12 - 13 oli n. 1½ m pitkä ja 1 m leveä alue valkeata hietaa; sen alla oli useammassa kohdista hiiltä 35 - 40 cm syvässä; ilmeisesti tulenpitopaikka; alueen itäpuolelta löytyi m.m. kynsitaltta (7621:105). Kulttuurikerroksessa, esim. ruuduissa N: 9 - 10 (heti pintaturpeen alla), L - M: 6 (15 - 20 cm syvässä), I:6 (38 cm syvässä ruosteisessa maassa) ja H - I: 7 (maan pinnalla tuntuvan vajoaman kohdalla, n. 20 cm syvässä), tavatut

kiviko'ot kuulunevat paikalla olevaan luontaiseen maakerrokseen; mitään jälkiä ihmiskäsien järjestelystä tahi tulenpidosta niiden kohdalla ei tullut esille. Kaivausalueen ulko-reunoilla linjoilla 3, 14 ja G oli luontaisia sorakiviä jo runsaasti, vaikkei niitä ole kartalle merkitty.

Maanpinnassa kaivausalueen I kohdilla olevan loivan harjukuopan kohdilla havaittavat syvennykset on jo edellä mainittu. Niiden synnystä ja merkityksestä ei saatu mitään selvitystä. Ruudussa I: 9 ja ympärillä oli ^{Fällainen} kuopan kohdilla isohkolla alueella tavallista vaaleampaa hietaa, joka kahdessa kohden jatkui melkoisen syvälle, sekä kuopan koillisosan kohdilla myös tavallista ruskeampaa maata (ks. karttaa 4:a); kvartsi-iskoksia löytyi tästä tavallista syvempää; mitään sen huomattavampaa ei ilmaantunut. Ruudussa H - K: 7 sijaitsevassa kuopanteessa oli ylinnä vaaleata hietaa, sitten kiviä n. 20 cm syvässä, ynnä likaista, ruosteista, melkein kivikovaa hietaa, josta löytyi jokunen palanut luumuru.— Samantapaista kovaa, luumuruja sisältävää maata, tällä kohtaa ehkä nokistaakin, oli pieni läiskä ruudussa K:3 42 cm syvässä (ks. maanäytettä 7621:57). Väkevämpiä läiskä kulttuurikerroksessa oli sitäpaitsi m.m. ruudussa N:8, mistä löytyi ehyt tasatalta (7621:2), ruudussa L:4 lähellä ison hioinkiven 7621:12 löytökohtaa y.m.

Löytöjä tuli verraten niukasti (7621:1-127); ne jakautuivat hyvin epätasaisesti kulttuurikerrokseen. Kvartsipaloja alkoi ilmaantua heti pintaturpeen alta, saviastianpaloja ja luumuruja tuli sitävastoin esiin vielä puhtaanvärisestäkin hiehasta. Kiviesineistä löytyi kynsitalta 7621:105 vain 10 cm syvästä, kirves 7621:31 aina 50 cm syvältä ruskean maan pohja-osasta, muut n. 30 - 40 cm syvästä. Erikoisuuksia ovat kaksi ehyttä isoa hioinkiveä, 7621:12 ja 47, jotka olivat verraten ylhäällä kulttuurikerroksessa, ylin osa pintaturpeen alla, pohja 25 - 33 cm syvässä. Saviastianpaloja oli sekä ylempana kulttuurikerroksessa (15 - 30 cm syvässä) että varsinkin syvemmillä melkein pohjamaan rajalla (n. 40 cm syvässä); ruudussa N: 8 oli mustaksi palanut saviastianpala 55 cm syväst

sä pääasiassa puhtaanväriseissä, joitakin laihoja ruostetäpliä sisältävässä maassa; ruudussa M:5 60 cm syvässä melkein puhtaanväriseissä maassa. Kappaleita samoista saviastianpaloista löytyi hyvin eri syvyyksiltä, vieläpä melkoisen etäältä toisistaankin, esim. ruuduista K:2 ja L:5 (7621: 37,54). Luumuruja löytyi kuten saviastianpalojakin vielä melkein puhtaanvärisestä maasta.

Kaivausalue II. N. 10 - 11 m kaivausalueen I pohjoisreunasta luoteeseen pisti hietakuoppaan terävä niemeke, jonka kohdilla kuopan reunoissa näkyi pari vahvanlaista nokimaaläiskää. Kun tällainen kieleke helposti saattaa sortua hietakuoppaan, päätin kaivamalla tässä n. 10 m tasoittaa kuopan reunan tältä kohden. Tämä kaivausalue II oli n. metriä korkeammalla, kuin alue I. Paikka on kunnaskohta, josta johtunee, että löydöt (7621:128-145) tavattiin tästä jokseenkin läheltä pintaa, melkein kaikki n. 1 - 20 cm:n syvyydestä; hiiltä ja luita sekä joitakin kvartsipaloja löytyi kuitenkin huomattavasti syvempääkin. Hietakuopan ^{reunassa,} (ruuduissa P - Q:VII ja P - Q:X näkyvät nokitäplät loppuivat hyvin lyhyeen; ne olivat kuitenkin mahdollisesti alkuaan olleet isompia, ne kun olivat osittain saattaneet hävitä soranotossa. Niissä oli mustaa maata, hiiltä ja luita n. 35 - 40 cm syvässä. Paitsi Uskela-keramiikkaa, jonka joukossa Cardiumin kuorilla sekotettuja palasia, löytyi ruuduissa P:VIII - IX myös kappaleita nuorajuovilla ja niiden alla pikkurivillä koristetusta, vasarakirveskulttuuriin kuuluvasta kaarevareunaisesta pikarista (7621: 134, 136), nekin aivan läheltä pintaa. Tämä alue näytti löytörikkaammalta, kuin kaivausalue I; viimeisen alueen, puheenalaisen kaivausalueen ja tien välinen kohta, joka toistaiseksi on rauhoitettu, olisi lähitulevaisuudessa kaivettava; luulen sitä ^{jäljellä olevaksi} tuottavimmaksi kohdaksi.

Kaivausalue III oli hietakuopan keskeen jäänyt n. 6 m pitkä ja 2,5 m leveä saareke (kartta 5) n. 6 - 7 m luoteeseen kaivausalueesta III. Se oli jo osittain, varsinkin reunoiltaan, luhistunut, mutta näyttää maanpinta tässä alkuaan

olleen hieman alempana, kuin edellisen kaivausalueen kohdalla. Alue III tarkastettiin viimeisenä kaivauspäivänä voimakkaiden sadekuurojen suuresti häiritessä tutkimusta. Kulttuurimaa näytti olleen sillä kohden voimakasta. Ruskean yli 20 cm vahvan kerroksen alla oli n. 25 cm:n paksuinen kerros harmahtavaa, likaista hietaa. Humuskerros oli hävinnyt. Alueen lounaispäässä, ruuduissa I-II:b oli tavallista likaisemman maan ympäröimänä tulisijakiveyksen jäännöksiä; ^{siltä} ~~josta~~ löytyi m.m. hiiliä ja luumuruja (7621:150 - 153). Nokea ja hiiltä n. 40 cm syvässä oli myös ruudussa V:b. Löydöt ovat lueteltuna numeroilla 7621:146 - 163. Kaivausalueet II ja III osoittanevat, millä kohtaa Pettumäen asuinpaikan löytörikkain, hiedanotossa jo valitettavasti suurimmaksi osaksi hävitetyksi tullut alue on alkuaan sijainnut.

Muita löytöjä Pettumäeltä. Pettumäen hietakuopasta otettiin vielä kaivausten aikana talteen kaksi hiekin kiven kappaletta, joista toinen löytyi kaivausalueen I edustalta (7621:164), sekä suiponsoikean reikäkiven kappale, joka löytyi hietakuopan luoteispäästä, kaivausalueesta III n. 28 m:n päästä, kartalla 3 γ :lla merkityltä merkityltä kohden (7621:167). Muita kulttuurikerroksen merkkejä en hietakuopan tässä päässä saattanut huomata.

Katsaus löytöaineistoon (Finskt Museumissa 1920 - 21, siv. 22 ja seur., painettua selostustani seuraten; kuvaviittaukset kuviin siteeratussa kohdassa, siv. 23): «Pettumäen hietakuopasta talteen saatu kalusto kokonaisuudessaan (7453:3 - 5, 7621:1 - on seuraava: 167)» kaksi nelisivuista kirvestä Maarian Jäkärän ja Hinnerjoen Lammilan asuinpaikoilla tavallista tyyppiä (vrt Finskt Museum 1915 s. 8); nelisivuinen ehyt tasataltta, tasataltan katkelma ja rikkonainen taltta; kynsitaltta (vrt. Ailio I, kuv. 22); suiponsoikean reikäseen (vrt. Ailio I, kuv. 27) puolikas; 5 määräämätöntä ~~1~~ kiviaseen kappaletta; tulenotto- (vrt. F.M. 1917 s. 41) kivi; kaapimia kvartsista (12 kpl.) ja kovista vuorilajeista (4 kpl.); 1 kaavin maasälpää (?); 4 teelmää; hietakivisen kivisahan (?) kappale; ^{upkiviä} iskeksiä (6 kpl.) kvartsia, gneissia ja maasälpää, jonka lisäksi kahta edellämainituista kiviasei-

den kappaleista on käytetty iskukivinä; kaksi isoa kiertäen hangattua hioinkiveä sekä kiinteiden hioinkivien paloja ja käsihioimia (12 kpl.); 2 piisirua, kvartsi-, vuorilaiji- ja liuske-iskoksia yhteensä lähes 1000 kpl. (kvartsi-iskoksissa on useissa muodostelun tai kulutuksen merkkejä, mahdollisesti esim. tikkauspuikkoja; vuorilaiji-iskoksista lienevät kvartsikeratofyripalat etelämpää importeerattuja); saviastianpaloja n. 530 kpl. sekä runsaasti palaneita luumuruja m.m. linnunluita. -- Pettumäki kuuluu länsisuomalaisten kampakeramisten asuinpaikkain ryhmään (vrt. F.M. 1916 siv. 47-48 ja F.M. 1917 siv. 41) edustaen saviastialöydöistä päättäen sen myöhäisempää astetta. Suurin osa Pettumäen saviastianpaloista kuuluu nim. n.s. Uskela-keramiikkaan (kuv. 2:c - f), jossa koristuksina on käytetty pääasiassa kuoppia (vrt. FM 1915 siv. 3, kuv. 2). Tätä keramiikkaa on aikaisemmin löydetty Uskelan Sinivuoren ja Espoon Myntin sekä kampakoristeisen Jäkärä-keramiikan ohella myös Maarian Jäkärän asuinpaikoilta Etelä - Suomessa. Kuten Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirjassa XXXII:1 siv. 144 ja seur. olen koettanut osoittaa, näyttää tämä keramiikka olevan dateerattava kivi-kautemme loppujaksolle, Skand. kivikauden 4 periodia vastaavalle ajalle. Asuinpaikan korkeussuhteista ja suhteista muinaiseen meren rantaan nähden oli jo edellä puhetta. Aikaisemman asutuksen merkkejä Pettumäellä ovat jotkut harvat leveillä kappaleilla koristetut astianpalat (kuv. 2:a), jotka edustavat vasarakirveskulttuurin kanssa samanaikuista Maarian Jäkärän, Hinnerjoen Lammilan ja läheisen Teuvan Komsinkankaan asuinpaikoilta tunnettua Jäkärä-keramiikkaa, sekä kappaleet nuorajuovilla ja kahdella piirtorivillä koristetusta astiasta (kuv. 2:b) tyypillistä vasarakirveskulttuurimme nuorakeramiikkaa. Enemmän tavattiin nuorakeramiikkaa, löytöaineistossa vallitsevan Jäkärä-keramiikan ohella v. 1914 tutkitulta Teuvan Komsinkankaan asuinpaikalta, joka sijaitsee saman metsämaan laidassa, kuin Pettumäkikin, siitä vain n. 1 km etelään" (Finskt Museum 1916, siv. 45 ja seur.)

1) Löytösuhteet eivät kylläkään anna aihetta pitää näitä Pettumäen nuorakeramisia paloja ~~ni~~ Uskela-keramiikkaa vanhempina. Kerrosjärjestyksestä ei tällä asuinpaikalla voinut - kuten ei yleensääkään kivikautisilla asuinpaikoillamme - tehdä mitään kronologisia johtopäätöksiä.

b. Kortesviidan asuinpaikka.

Heti Pettumäen koillis- ja itäreunasta itäänpäin alkaa Korteviita. Eli Kortesviita niminen, samaiseen Teuvan Kirkonkylän Luhtalan perintötilasta lohkaistuun Urho Niemen taloon kuuluva uutisviljelys (ks. karttaa 2). Kortesviita on huomattavasti Pettumäkeä alempana, oikeastaan jo Teuvan jokilaaksotasankoa, joskin maa viettää siinä loivasti pohjoiseenpäin, kohti Luhtalanluomaa (ks. valokuvia 1 - 3). Maanlaatu on hietapohjaista, mutta kun paikka on lähdeperäistä, on se soistunut ja hieta on peittänyt vahvuudeltaan vaihtelevan, paikoin $\frac{1}{2}$ m:ä ja enemmänkin paksun, paikoin aivan ohuen suoturvekerroksen alle. Alue oli osittain jo peltona, osittain parhaallaan uutisraivauksen alaisena. Syyskuussa paikalla käydessäni oli maa hyvin kosteata ja vesi virtasi pellonojissa, joten vuodenaika ei ollut otollinen kaivauksille; keskikesällä kuuluu maa paikalla olevan täysin kuivaa.

Tämän alueen itäosasta, lähes 300 m:ä Pettumäen juurelta, oli työmies Jalmari Teirilä, samasta pellonojasta, kappaleen matkan päässä toisistaan, n. $\frac{1}{2}$ m paksun suomutakerroksen alta löytänyt kaksi sädekiviliuskeasetta (7453: 1 - 2). Paikalla käydessäni sain ostaa reikäkiven, joka oli löydetty uutisviljelyksen länsiosasta, n. 130 m:n päässä Pettumäen juurelta, valkeasta hiedasta, jonka päällä oli suoturvetta n. 45 cm:ä paksult (7622:1). Vuorilaji- ja kvartsi-iskoksia, joukossa muuan kaavin-kin, korjattiin talteen Kortesviidan yläosasta, varsinkin ojan pohjasta nostetusta hiedasta, missä niitä oli runsaasti alkaen 8 saralta (eli 100 m:n päästä), Pettumäen juuresta lukien. Niska-ojasta kaivetusta hiedasta, 207,5 m Pettumäen pyykistä n:ro 23 lukien, löysi työmies Teirilä paikalla käydessämme hieman särkyneen meripihkahelmen (7622:4); täällä kohtaa oli maa erikoisesti lähdeperäistä ja turvetta oli hiedan päällä $\frac{1}{2}$ m:n vahvuudelta; samalta kohtaa löytyi myös vuorilaji- ja kvartsi-iskoksia, Siitä ojasta, mistä Teirilä oli löytänyt edellämainitut sädekiviliuskeaset, ja vielä samoilta kohdista, kuin toinen niistä oli löytynyt, löysimme ison, lattean gneissisen painokiven (7622:6). Näiden lueteltujen, kartalle n:o 2 merkittyjen sekä Teirilän

lähettämien että allekirjoittaneen virkamatkaltaan tuomien (7453: 1 - 2, 7622: 1 - 6) löytöjen lisäksi on maanviljelijä Urho Niemi sittemmin parissa erässä toimittanut Kansallismuseoon Korttesviidasta tavattuja kivesineitä (m.m.: itsejä; hiöinkiviä) (7739: 1 - 4; 7775: 1 - 9); lähetyksiä on seurannut kartat, joista löytökohdat tarkoin selviävät (verifikaateissa). -- Saviastianpaloja ei tältä asuinpaikalta ole toistaiseksi löydetty ja onhan mahdollista että ne, jos niitä on ollut, ovat vesiperäisessä hietamaassa jäljettömiin hävinneet.

Korttesviidan kivesineet ovat samaa lajia kuin yleensä länsisuomalaisilla, alkuasukuskulttuuria edustavilla myöhemmillä asuinpaikoilla. Kun asuinpaikka sijaitsee vielä alempana, kuin edellä kuvattu Pettumäki, joka lienee ollut asuttuna pääasiassa kivikauden viimeisellä periodilla ja joka silloin sijaitsi arvattavasti, kuten edellä viitattiin, meren rannan läheisyydessä, voinee päätellä että Korttesviidankin löydöt ovat asetettavat samalle periodille, ehkäpä vielä Pettumäen löytöjä hieman myöhemmiksikin eli aivan kivikauden lopulle (vrt. Finskt Museum 1920 - 21, siv. 24 ja seur.).

X c. Pappilankankaan asuinpaikka.

Syysk. 1918 lähetti edellä usein mainittu Teirilä museoon kaksi Jäkärä-keramiikkaan luettavaa saviastianpalaa, jotka hän oli löytänyt Teuvan Pappilan metsäpalstalta, n.s. Pappilankankaalta, uutistien ojista (7484). Teirilä oli paikalla huomannut hävitetyn tulisijan, josta oli jäljellä ainoastaan reunat ja ojan pohjalla näkyvä tuhka ja noki. Saviastianpalat oli T. löytänyt jonkun metrin päässä tulisijasta. Tiellä oli hiekassa näkynyt "valkeita iskukiven palasia".

Pappilankangas, jota kävin katsomassa Teirilän opastamana, on samalla kangasmaalla, jonka reunoilla ovat edelläselostetut Pettumäki ja Korttesviita sekä aikaisemmin tutkittu Komsinkankaan kivikautinen asuinpaikka, Pettumäeltä ja Korttesviidasta lähes 2 km itäkaakkoon ja Komsinkankaalta melkein saman matkan päässä itään. Se on jokseenkin tasasta, kuivaa kangasta; 30 - 40 m itään löytöpaikoista alkaa maa muuttua suoperäiseksi; samaan

suuntaan yhä jatkaen tullaan vetelälle, harvaksen puita kasvavalle suomaalle, jonka läpi Luhtalanluoma virtaa (ks. karttaa 1). Paikan sivuuttava tie kuuluu johtavan Kalliosta (Teuvan Kirkonkylässä) Helenelundin metsätaloon Teuvassa ja Skogslundiin Karijoella (ks. Ilmajoen kihlakunnan karttaa).

Paikalla oli uutistien itäpuoleisessa ojassa, n. 25 cm syvässä, jäännöksiä kahdestakin tulisijasta. Maaperä oli hienoa hiettaa, jossa humuskerroksen alla saattoi huomata samanlaisen ruskean kulttuurikerroksen kuin Pettumä^{ellä}kin. Sekä ojista että tieltä otettiin talteen pari saviastianpalaa ja sädekiviliuske- sekä vuorilaji-iskos (7622: 7 - 8). Kvartsi-iskoksia oli paikalla myöskin.

Päättäen saviastianpaloista, jotka kuuluvat Jäkärä-keramiikkaan, on Pappilankankaan asuinpaikka vanhempi, kuin Pettumäen löytöjen pääosa, suunnilleen samanikäinen kuin usein mainittu läheinen Komsinkankaan asuinpaikka. (Vrt. Finskt Museum 1920 - 1921, siv. 25).

d) Muita kivikautisen asutuksen merkkejä lähistöllä.

Kortesviidan itäisempien löytökohtien yläpuolella, niistä etelään n. 2 - 300 m, on Komsin Vuorelan talon (Teuvan Kirkonkylää) maalla, pohjoiseen loivasti viettävällä kivikkokankaalla lukuisasti melkein ympyräisiä, kivettömiä loivia kuoppia, samanlaisia kuin kaivausalueella I Pettumäellä. Kuopat ovat n. 7 - 15 m laajoja, ympärillä on useissa heikosti tuntuvaa, mutta kuitenkin selvästi nähtävää vallintapaista "paltetta". Toiset kuopista olivat melko syviäkin, n. $1\frac{1}{2}$ m paltteen päältä lukien. Lastalla niitä tarkastettaessa huomattiin maanlaadun olevan hienoa hiettaa; yhdestä kuopasta löytyi kvartsi-iskoksia. Ne ovat arvatenkin, kuten Pettumäen kuoppakin, luonnonmuodostamia harjukuoppia, joita kivikautinen asutus on käyttänyt hyväkseen hie-non hietansa vuoksi. -- Pappilankankaan löytöpaikoista länteen on hiekkakankaalla samanlaisia kuoppamuodostumia.

Pettumäeltä etelään n. $\frac{1}{2}$ km, Pettumäen ja Komsinkankaan kivikautisten asuinpaikkain jokseenkin keskivälissä, on iso sora-kuoppa, joka sijaitsee lähellä kankaan lakea, länteen ja luo-

teiseen, kohti erästä notkoa, viettävällä rinteellä, oppaani ilmoituksen mukaan Komsin Kittilän talon maalla Teuvan kirkonkylässä. Sen reunassa näkyi pari liedensijaa, toinen 45 cm, toinen 25 cm syvässä. Eräessä kohdassa oli kuopan reunassa punaista palomaata, josta löytyi pari kvartsi-iskosta. Muualta kuopasta löytyi sieltä täältä kvartsipala, mutta ei muuta.

Komsinkankaalla käydessämme tavattiin siellä olevat hiekkakuopat veden vallassa. Tästä asuinpaikasta on tohtori A. M. Tallgrenin selostus H. M. top. arkistossa ja lyhyt katsaus löytöihin Finskt Museumissa 1916 (siv. 44 ja seur. ja siv. 39).

Loppukatsaus.

N. 2 - 3 km :n² alueella on siis samalla kangasmaalla, Teuvan Kirkonkylä~~ssä~~, Pappilan, Komsin ja Luhtalan talojen mailla runsaasti muistoja kivistä asutuksesta. Vanhempaa asutusjaksoa, 3. periodia, edustavat Komsinkankaan ja Pappilankankaan asuinpaikat Jäkärä-keramiikkoineen sekä vähäinen osa Pettumäen löydöistä, nuorempaa Pettumäen löytöjen pääosa Uskela-keramiikkoineen ja Kortesviita. Kalusto, varsinkin keramiikka, joka on milteipä identtistä etelämpää Länsi - Suomesta useilta kivistä asuinpaikoilta, kuten Maarian Jäkärästä, Hinnerjoen Lammilasta, Uskelan Sinivuoresta, Espoon Myntistä ja Kokemäen Häyhtiöltä tunnetun keramiikan kanssa, kertovat tämän eteläpohjalaisen kivistä asutuksen läheisestä kulttuuri-yhteenkuuluvaisuudesta näiden eteläisempien seutujen kanssa. Asuinpaikka-alueen laajuus — löytöjen laadusta puhumattakaan — muistuttaa erikoisesti Maarian Jäkärässä ja ympäristöllä (Jäkärän nummi, Jäkärän vaivaistalon piha, Paimela) tavattua laajaa kivistä asutusalueetta. Aikamääräyksen kannalta ovat tärkeitä Komsinkankaalta ja vähässä määrässä myös Pettumäeltä tavattu 3. periodin aikuinen nuorakeramiikka, joka kuuluu vasarakirveskulttuuriin (vrt. Finskt Museum 1916 siv. 44 ja seur. ja 1920 - 21 siv 22 ja seur.). Tulkoot tässä yhteydessä myös mainituiksi ne pari vasarakirveshautaa, jotka Teuvassa on ai-

kaisemmin tavattu (H.M. 1. 5782), joskin niiden löytökohta onkin melkoisen etäällä puheenalaisesta asuinpaikka-alueesta (ks. Ailion kertomusta niistä H. M. top. arkistossa.).

Kun nämä asuinpaikat, päinvastoin kuin paikalla käydessäni otaksuin, ovat kivikauden lopulla sijainneet mahdollisesti aivan meren rannalla, olisi korkeusmittaukset niillä tutkimukselle tärkeinä lähitulevaisuudessa suoritettava.

Tutkimukset Teuvalla suoritin 12 - 18 p. syysk.
1919.

Aarne Eura

Kuva 1. Pettunäen ja Kortteividen kivikautiset
Asuinpaikat koillisesta päin katsoen. 1 Pettu-
näen asuinpaikka (7621:1-167). 2 Kortteivita, reikäkiviä
7622:1 löytökohta (juurakkojen takana). 3 Meripih-
kahelimen 7622:4-5 löytökohta (Kortteividen uunivijelyksen
eteläisessä niskajässa). Vrt. karttaan 2. Valok. A. Europaeus 19.

Kuva 2. Näköala Pettunäeltä koilliseen, taus-
talla m. m. Seuran kirkko. Etualalla Pettunäkeä,
ja -kantojen kahdella - kappale Kortteivitä
(vrt. edelliseen kuvaan). Valok. A. Europaeus 19.

Kuva 3. Näköala Pettunäeltä itäkaakkoon. Etualalla
kaivausalue I Pettunäellä (kuom. hiitakuopan reunan kaa-
reisuus). Taustalla Kortteividen löytöpaikkoja: 2=7622:1.
3=7622:4-5. 4=7453:1-2 (kantojen takana). Vrt. kuvaan 1
ja karttaan 2. Valok. A. Europaeus 1919.

Kuva 4. Teuva. Pettumäen kivi-kautinen asuin-
paikka. Kaivausalue I, ennen kaivainta,
etelästä päin; tällä kortilla on kankaansa loiva
8x12 m laaja harjukuoppa (vrt. Kuva 3). Mies
seisoo lähellä hiitakuopan reunaa; etäänpä-
nä miehen takana Kaivausalue II.

Valok. A. Europaenus 13/9 1919.

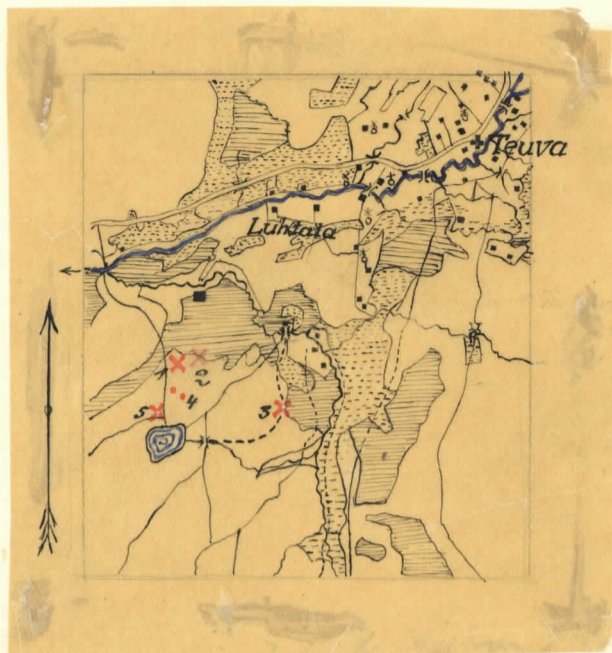

Kuva 5. Iso Kiertäen hangalla hiivinkivi 7621:47 siinä
areunassa kuin se tuli esiin keltamurikeros-
ta ruutujen L-M:10-11 murkkakautesta, katsottuna
koosta päin. Hiattu pinta on korjattu.

Valok. A. Europaenus 1919.

Kartta 1.

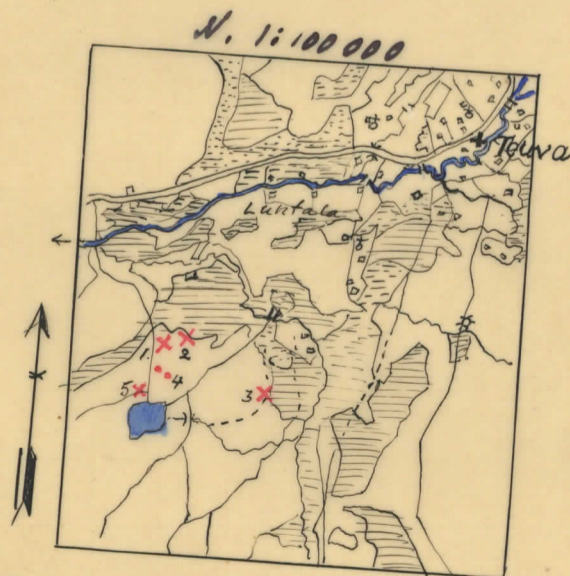
Kappale Teuvan pitäjää n. s. puoli topografisen
kartan mukaan. N. 1:100.000.

- x 1 Peltumäki
- x 2 Kortesoita
- x 3 Pappilankangas
- : 4 Tulisijaja hiikkakuopan reunossa
- x 5 Kornsinkangas

A. Europaeus 1919.

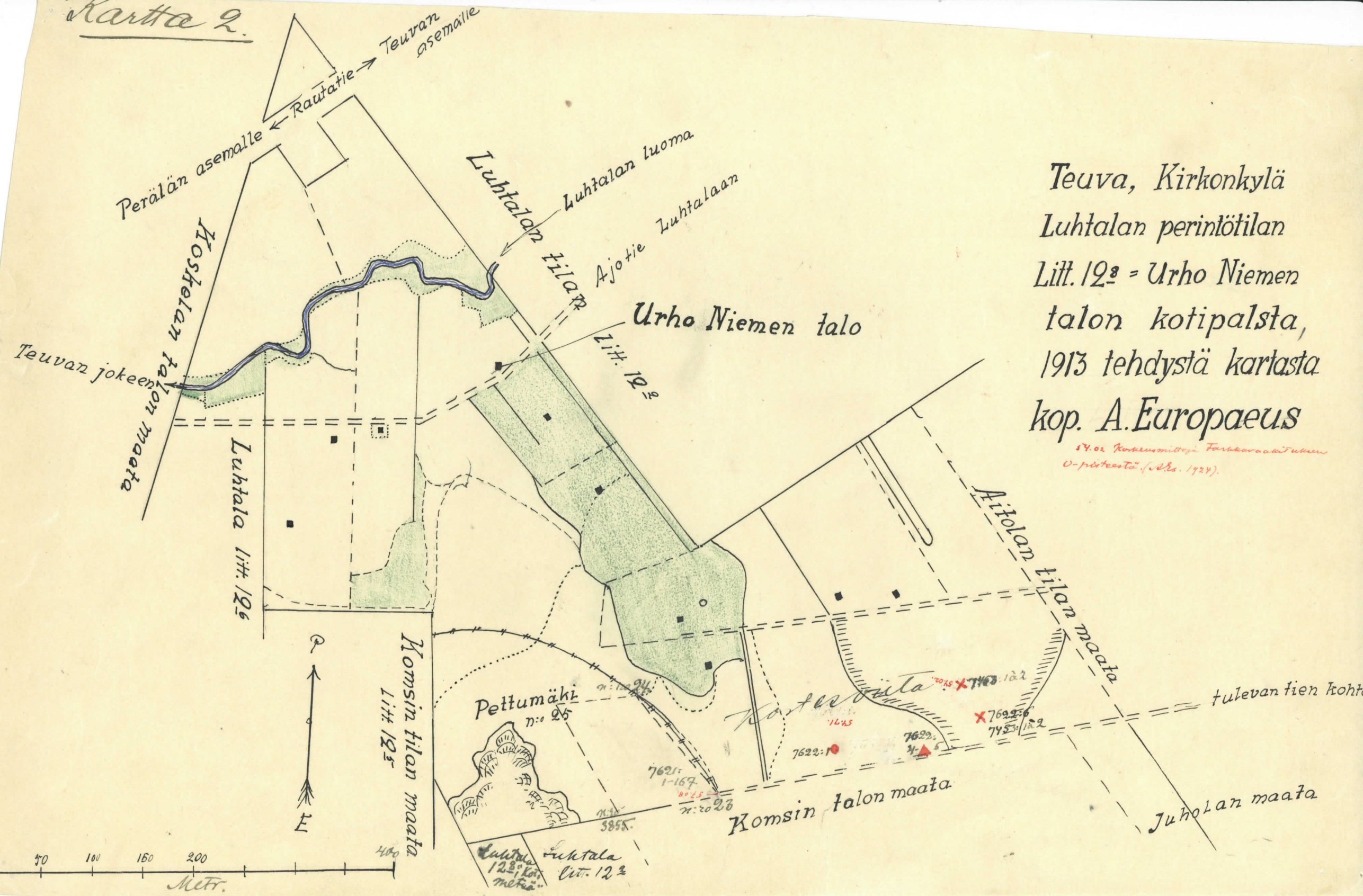
Kappale Teuvan pitäjää n. s. puoli topografisen
kartan mukaan. KOPIO

- x 1. Peltumäki
- x 2. Kortesoita
- x 3. Pappilankangas
- : 4. Tulisijaja hiikka kujan reunossa
- x 5. Kornsinkangas

A. Europaeus 1919.

Kartta 2.

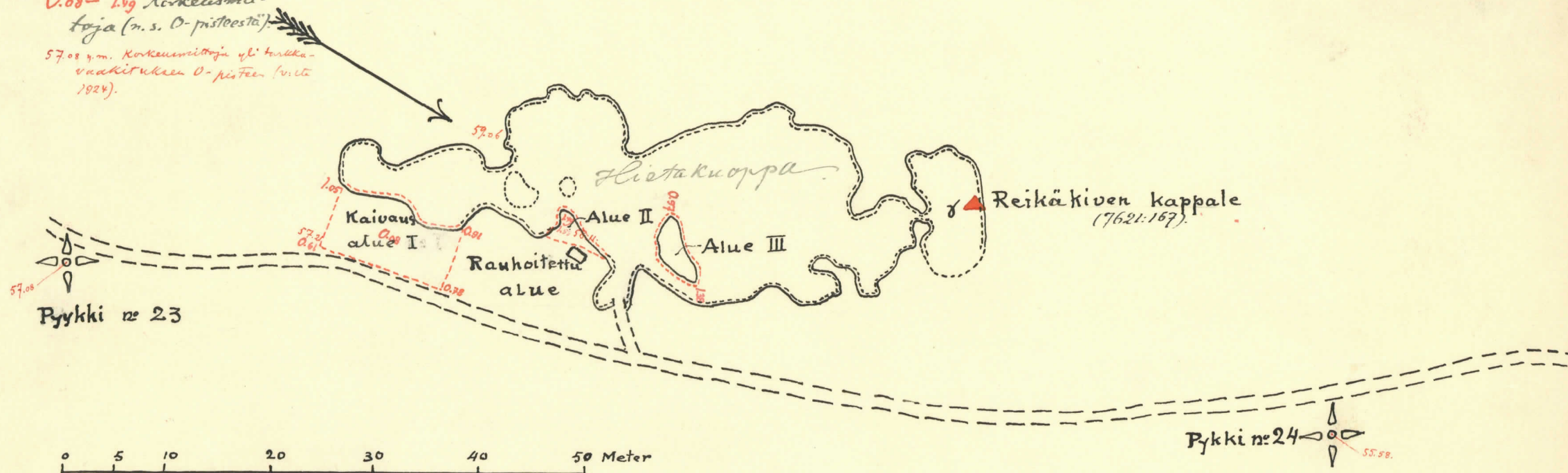
Teuva, Kirkonkylä
 Luhtalan perintötilan
 Litt. 123 = Urho Niemen
 talon kotipalsta,
 1913 tehdystä kartasta
 kop. A. Europaeus

*54.02 Kaksiosittori Forskaraakatuksen
 U-pöytästä (v. 1924).*

Kartta 3.

0.00 - 1.00 Korkeusmit-
toja (n. s. 0-pisteestä)

57.08 y.m. Korkeusmittoja yli tarkka-
vaakituslaan 0-pisteen (vuote
1924).

Teuva. Pettumäki.

A. Europaeus 1919

Kartta IV.

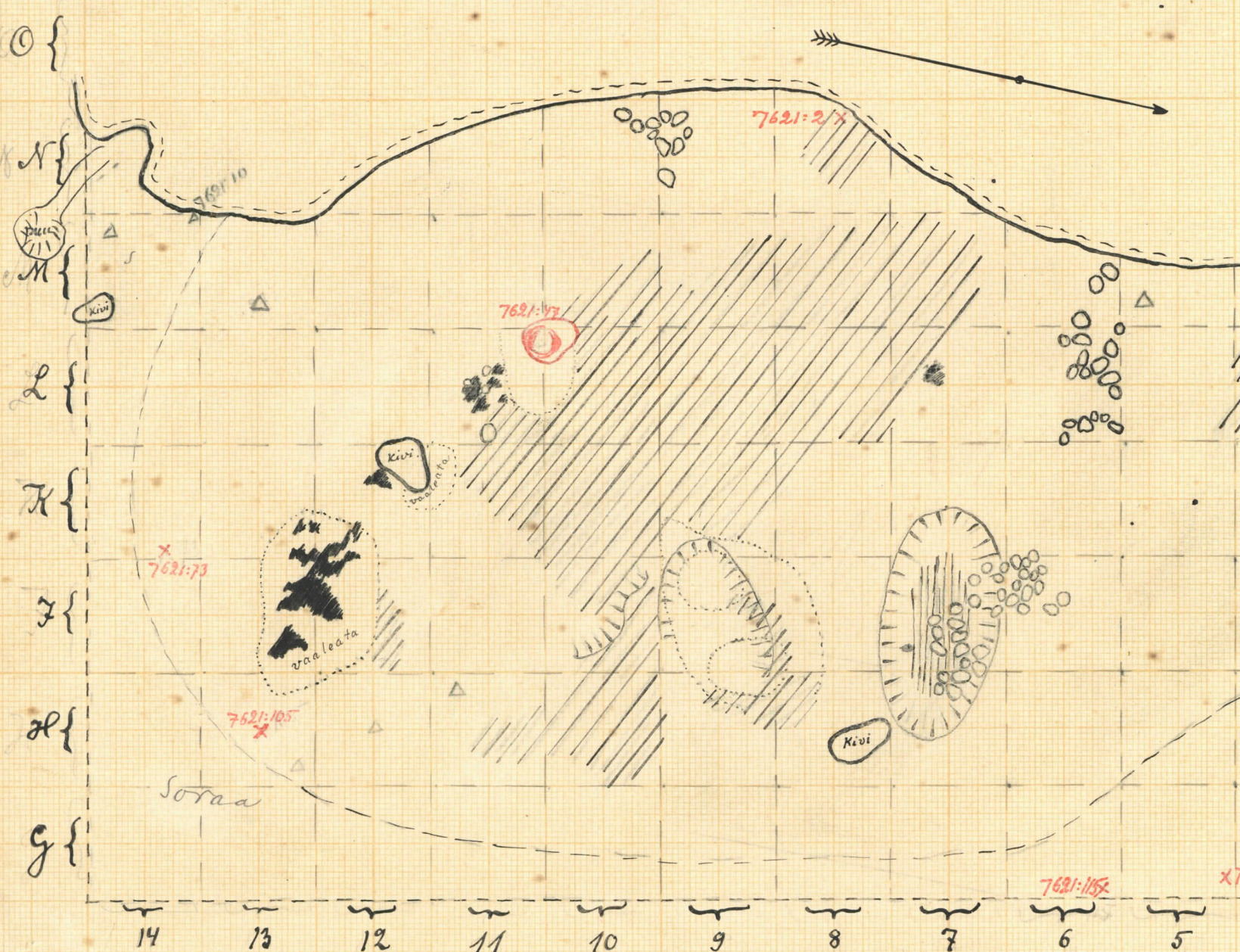
Kaivaukskartta ja Teuvan Pettumäeltä
A. Europaeus 1919.

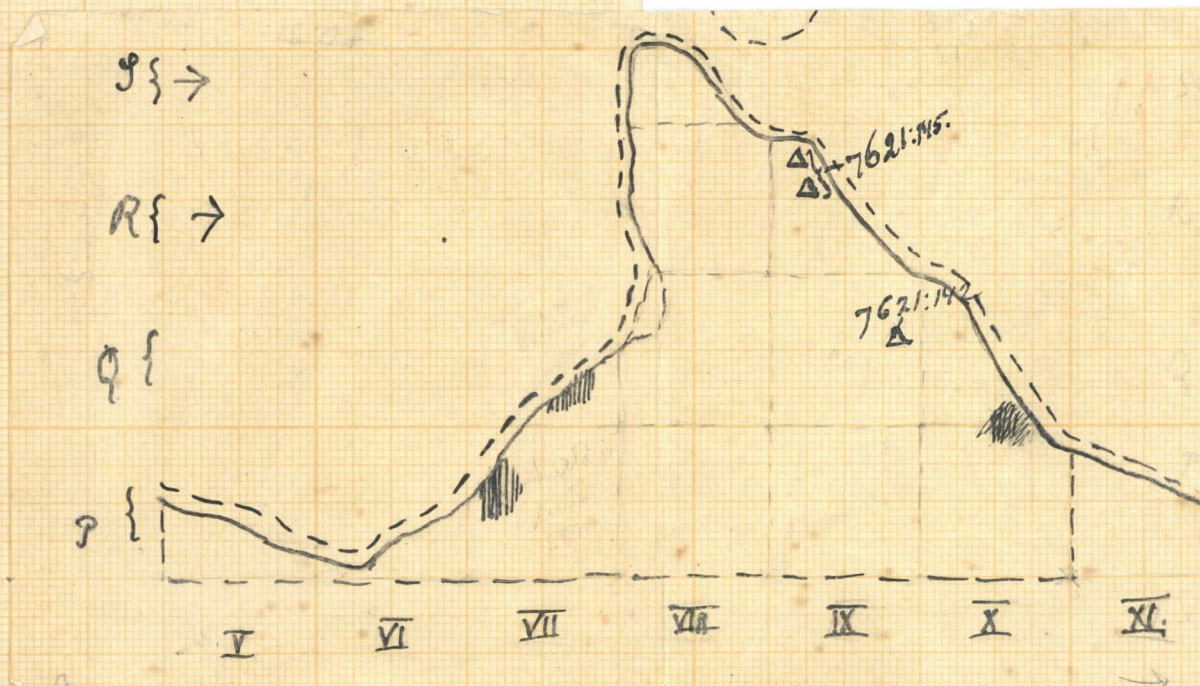
- //// Väkevää ruskeata kalkkikerrosta
- |||| Kovaa ruosteista " "
- ||||| Hiliä.
- Vaaleita alueita kalkkikerroksessa

- Kuoppia ja pengermiä maan pinnassa
- Hietakuopan reuna.

- x Δ Esinelöydysjä
 - Isoja kiviä.
- 1 : 50.

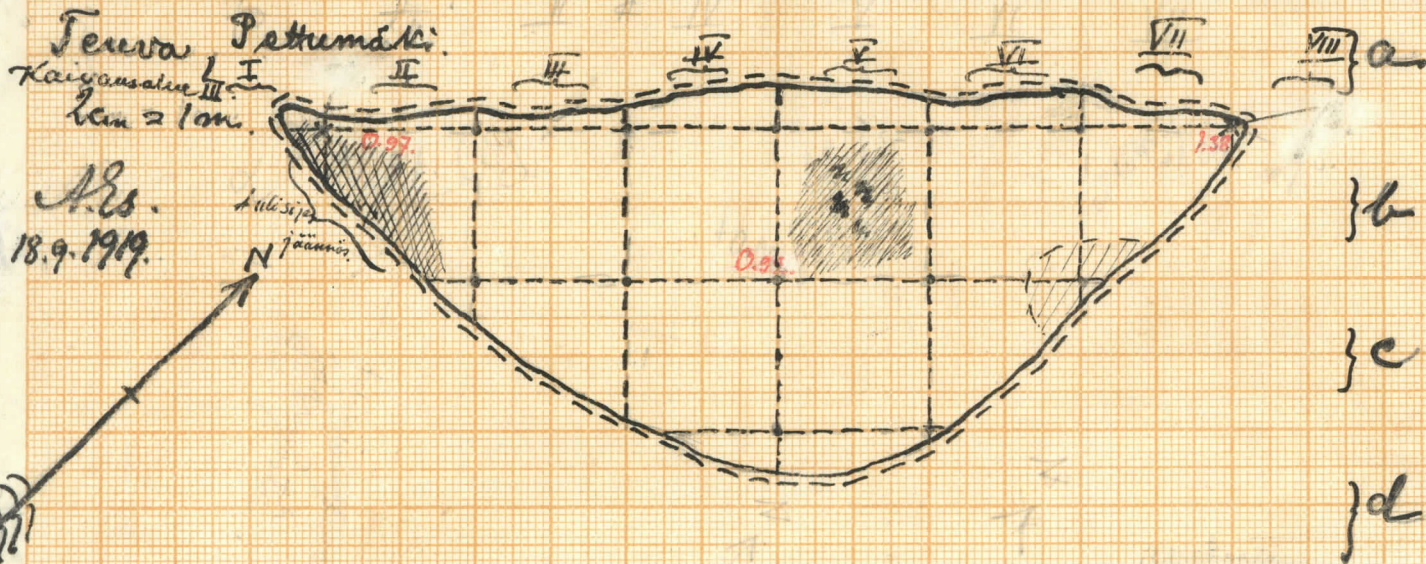
IV. Pettumäki; Kaivausalue I.

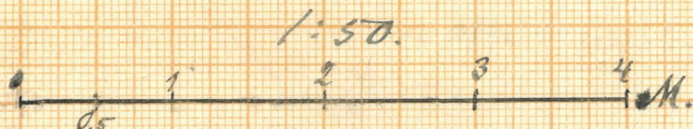
IV 6 Pettunäki,
 Naivasaalme II.
 1:50

4 3 2 1 I II III IV V VI VII

Kartta 5.
 Teuva, Pettumäki.
 Kaivasalme III.

Europaes 1919.

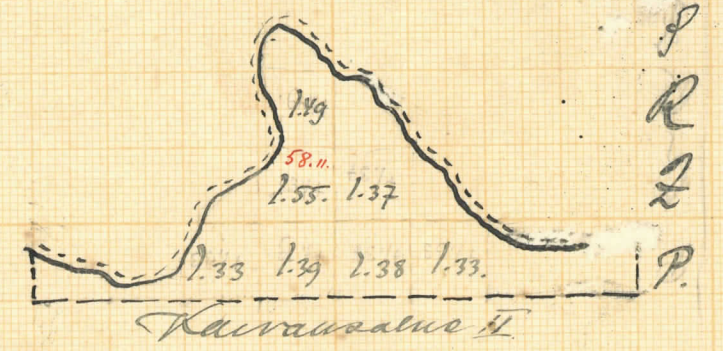
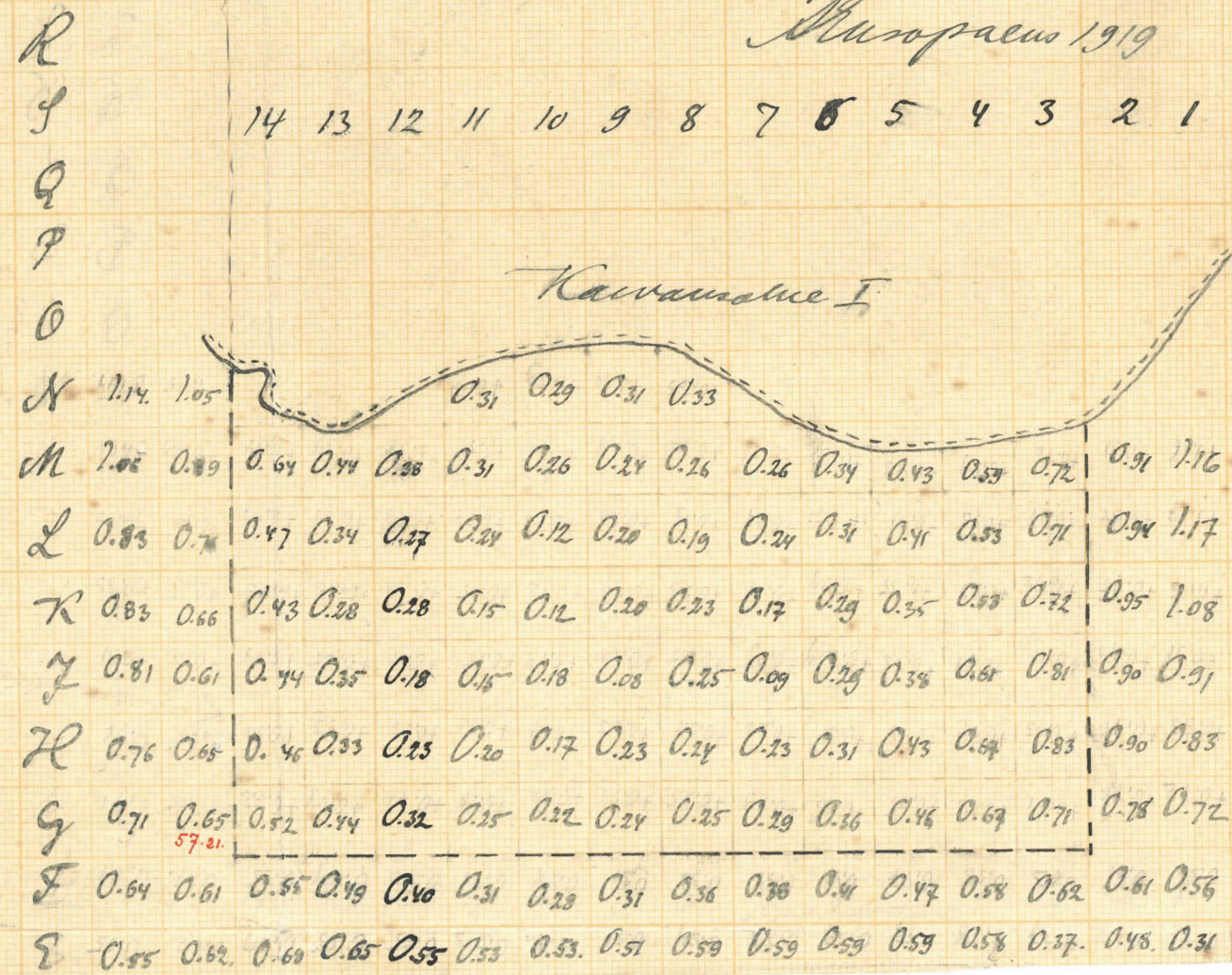

0.92-1.38 Korkeuseroittopu Kaivasalme III
 0-pisteestä lukien.

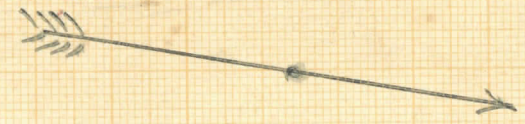
Kartta 6

Jeuva Petrunäki Korkeusmitat I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII XIII
 Maanpinnasta O-pisteestä 1:100.

Murskaus 1919

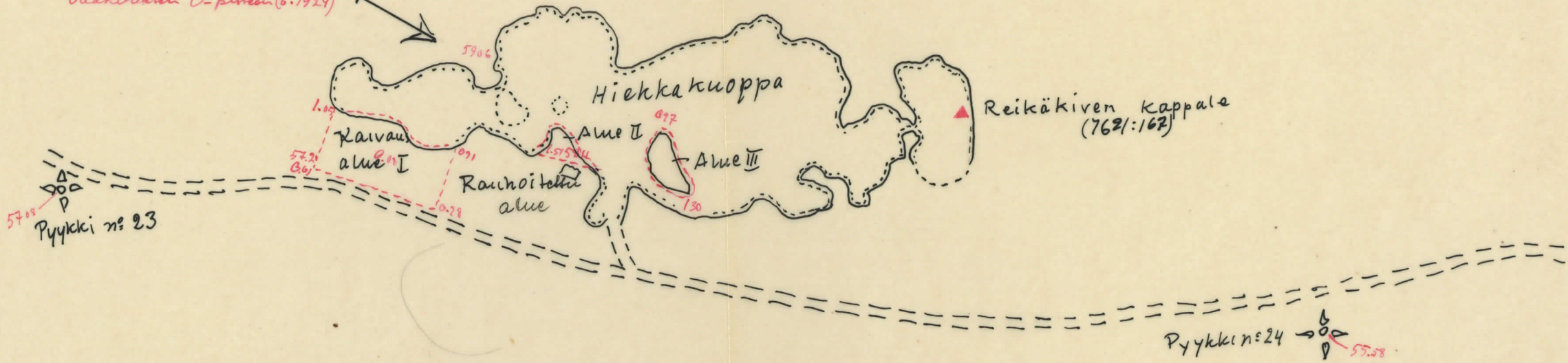

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

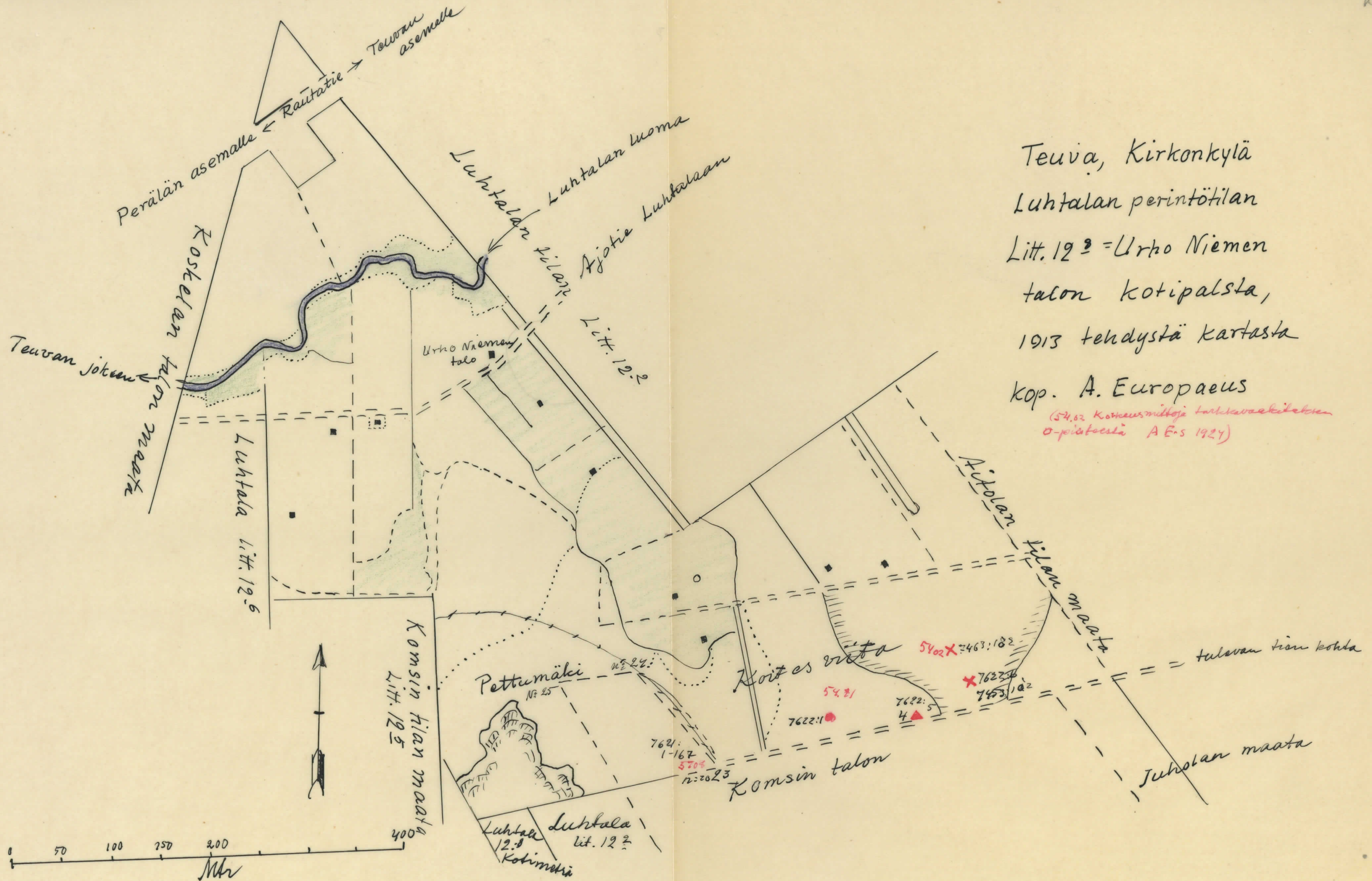

57.21 - 58.11 korkeusmitat ja taakka-
 vaakituksen O-pisteen tasossa (v. 26. 1924).

0.08 - 1.09 Korkkausmittoja (n. s. 0-pisteestä)
52.084m Korkkausmittoja yli tarkka-vaakituksen 0-pisteen (3.1924)

Teuva, Pettumäki
A. Europaeus 1919

Teuvia, Kirkonkylä
 Luhtalan perintötilan
 Litt. 12.2 = Urho Niemen
 talon kotipalsta,
 1913 tehdystä kartasta

kop. A. Europaeus
 (54.02 Korkeusmittoja tarkkavaakiteton
 0-pistessä A E-s 1924)